
Akademici tvoří vlastní realitu

Akademici tvoří vlastní realitu

LIDOVÉ NOVINY

24.1.2012 Lidové noviny Strana 20 Akademie, autor: MATĚJ ČERNÝ
NÁZOR Nikde není řečeno, že se má akademická obec podílet na moci ve státě

Sotva do médií pronikla zpráva, že ministr Josef Dobeš chystá předkládací zprávu novely vysokoškolského zákona zaslat do vlády, nedala na sebe čekat mediální palba zástupců vysokých škol akademické obce. Akademici se snaží vytvořit mediální realitu, kterou opírají o navýsost demagogické argumenty, a napadají připravovanou novelu.

Je čas na změny ve vysokém školství? A proč panuje v akademické obci téměř hmatatelný strach z těchto změn?

Můj názor podepřený zkušeností je, že akademické prostředí vysokých škol je postavené na principech akademického klientelismu. Otázka je, zda je vůbec možné reformovat je zásahem zvenčí, tj. zákonnou úpravou, tak, aby plnilo svoji funkci a aby v něm byl přítomen jistý akademický étos.

Jak zvolit členy rady?

Losováním V čem spatřuji základní nedostatky stávající akademické praxe?

Akademici ve svých prohlášeních neustále zdůrazňují nutnost zachování akademických svobod a novelu ve stávajícím znění odmítají s argumentem, že tyto svobody budou novelou kráceny. Dokonce uvádějí (viz iforum.cuni.cz): „Přijetí zákona podle navrhovaného věcného záměru by ohrozilo zdárný vývoj, který vysoké školy nastoupily po svržení totalitního režimu.“

Akademikům je třeba vysvětlovat, že Ústava ČR nikde pojem akademická svoboda neuvádí. Není v ní řečeno, že se má akademická obec podílet na moci ve státě.

Stát pouze zákonem zřídil instituce jako veřejné vysoké školy či Akademii věd ČR a financuje je z daní občanů. Jejich absence by neznamenal ani konec státu, ani ohrožení demokratických hodnot. Stát jen očekává, že fungování těchto institucí bude mít pozitivní dopad na uchování a zušlechťování základních hodnot státu, jako je jazyk, kultura či rozvoj společnosti. Že tedy do společnosti, která je financuje, cosi vrátí.

A jsme u funkce akademického prostředí. Tu je třeba v kontextu možností a také zájmů České republiky nově definovat.

Chápu, že se lidé zainteresovaní v akademickém prostředí bojí o své jisté, o svoje výhody, ale stát, jako zástupce daňového poplatníka, by měl být v této situaci suverénem a nebát se říznout do živého. A to nikoliv jen kvůli úsporám, ale i kvůli tomu, že je třeba změnit některé ideje. V tomto směru věcný záměr zákona pouze nakročil, ale nedošlápnul.

Kde je třeba hlavních změn? Především v postavení statutárních orgánů, rozdělení ekonomické moci těchto orgánů a výkonu funkcí akademických pracovníků.

Není na škodu nastudovat si rakouský model z devadesátých let, který šel tímto směrem. Ale já bych šel ještě dále.

Rada vysoké školy by podle mne měla být suverénem a měla by být obsazována veřejným losováním libovolně nominovaných osobností z praxe, které by nebyly pracovněprávně spojeny s jakoukoliv vysokou školou a které by splňovaly taxativní kritéria (věk, praxe, bezúhonnost). Obměňování rady by se dělo po třetinách, působnost člena rady by byla nejvýše jedno období pro jakoukoliv fyzickou osobu, a to na šest let. Člen rady by vykonával svoji funkci zdarma, byl by ze své funkce odpovědný a zákon by stanovil výši možných finančních sankcí.

Posílil bych také exekutivní pravomoci rektora a zodpovědnost senátu za realizaci záměrů rady. Rektor vzešlý z veřejného výběrového řízení a zvolený radou by v tomto systému měl výsostně postavení manažera, který by byl personalizací záměru rady. Byl by exekutivní výkonnou rukou rady a byl by podle výsledků také odměňován, případně penalizován (přesně by to stanovil zákon).

Akademický senát by byl volený, lhostejno v jakém poměru zaměstnanců a studentů vysoké školy. Podstatné je, že by vtiskával konkrétní náplň finančnímu rámci stanovenému radou. (Rada by rozhodla, „za kolik a co se provede“, senát by stanovil, „jak konkrétně se tohoto cíle dosáhne“, a za toto provedení by byl radě odpovědný.) Akademici by měli být víc propojeni s praxí. Akademické prostředí by mělo být tlačeno do otevírání se osobám z praxe. Model vzájemného kšeftování s pozicemi v orgánech vysokých škol mezi akademiky by měl být silně penalizován.

Pozice akademických pracovníků, zejména docentů, by se měly otevřít osobnostem z praxe a mělo by být jasným zájmem vysoké školy, aby v této pozici mohl kterýkoliv akademický pracovník působit pouze časově omezenou dobu. Poté by měl být uvolněn do praxe, kde by získával další kvalifikaci, tj. opodstatnění pro svoji další akademickou kariéru.

A právě dosažené výsledky v praxi by měly být klíčovým kritériem při jeho znovu ustanovení do následné akademické pozice opět na dobu určitou.

Klíčovou změnou je zpětná vazba, zejména ekonomická. Stát musí předložit v novele mechanismus, který umožní účinnou kontrolu nakládání s prostředky daňových poplatníků, a tento mechanismus musí být též zpětnou vazbou, korekcí systému. Nikoliv směrem k utvrzení rovnostářství, ale k podpoře hmatatelných výsledků. V praxi to znamená radikálně eliminovat význam impactových kariér, tj. akademických kariér, po jejichž skončení jsou popsány pouze stovky stran v odborných periodikách, kariér, které stojí stamiliony ze státní kasy a které akademický funkcionář tak vlastně báječně ekonomicky zhodnotil. Zaznívají hlasy, že přihlížíme plíživé privatizaci. Opak je ale pravdou. Stav, který, vážení akademici, konzervujete, nahrává argumentu „podívejte, co je státní, nefunguje“.

Lidé zainteresovaní v akademickém prostředí se obávají o své jisté, o svoje výhody, ale stát, jako zástupce daňového poplatníka, se nesmí bát říznout do živého